

RECENZJA

ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr inż. Aleksandry PALCZEWSKIEJ

nt: *Model zapewnienia bezpieczeństwa łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych w kontekście dominujących zagrożeń,*

opracowanej pod opieką promotora płk. dr. hab. Szymona MITKOWA

oraz promotora pomocniczego dr. inż. Marka GRĘZICKIEGO

Recenzja została sporządzona w związku z powołaniem na recenzenta przez Radę Dyscypliny Naukowej Nauki o Bezpieczeństwie Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosław Dąbrowskiego Nr 22/RDN NoB/2022 z dnia 30 marca 2022 r. w sprawie wyznaczenia recenzentów rozprawy doktorskiej mgr. inż. Aleksandry Palczewskiej.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki (t.j. Dz.U. 2017 poz. 1789, dalej jako: u.s.n.), mającego zastosowanie w sprawie w związku z art. 175 ust. 1 Przepisów wprowadzających ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 03.07.2018 r. (Dz.U. 2018 r. poz. 1669), w recenzji starano się zweryfikować czy przygotowywana rozprawa doktorska:

- stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego;
- wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej;
- uwiarygodnia umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej?

1. UWAGI OGÓLNE

Recenzowana rozprawa doktorska mgr inż. Aleksandry PALCZEWSKIEJ nt: *Model zapewnienia bezpieczeństwa łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych w kontekście dominujących zagrożeń*, składa się z pięciu rozdziałów, które poprzedza streszczenie, abstrakt

i wstęp a zamyka zakończenie, bibliografia, wykaz tabel, wykaz rysunków i wykaz fotografii. Całość rozprawy zredagowano na 337. stronach. Wykaz źródeł zawiera 262. pozycje. Dysertację opatrzoneo 62. rysunkami, 10. tabelami oraz 71 fotografiami.

Odnosząc się do całości należy stwierdzić, że jest to komunikatywnie zbudowana praca promocyjna wskazująca na osiągnięcie przez Doktorantkę stosownych umiejętności redagowania i prezentacji myśli, a ponadto odzwierciedlająca przebieg procesu badawczego. W pracy dostrzeżono drobne uchybienia edycyjne i językowe, niemniej bez dyskwalifikującego wpływu na ocenę rozprawy w przedmiotowym zakresie. Zastrzeżenia można mieć do dość częstego używania przymiotników, które zazwyczaj są badawczooporne oraz używania potocznego języka. Przykłady publicystyki:

- koszmarne wypadek (Fot. 24);
- ogromne ilości towarów (str. 145);
- znaczna liczba wypadków (str. 146);
- niebezpieczny wypadek (str. 136);
- materiały niebezpieczne mają strategiczne znaczenie dla (...) gospodarstw domowych (str. 219, ostatni akapit);
- najniebezpieczniejsze dni (wielokrotnie).

Opracowana recenzja w swym głównym nurcie koncentruje się na subiektywnie dostrzeżonych niedociągnięciach. Ogólna ocena rozprawy jest pozytywna i nie powinna być utożsamiana jedynie z treścią tej recenzja a przede wszystkim z pozytywnymi i występującymi w przewadze osiągnięciami Doktorantki.

2. ZASADNOŚĆ PODJĘCIA BADAŃ

Doktorantka wskazuje, że podstawą podjęcia badań było dostrzeżenie praktycznych trudności w funkcjonowaniu łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych oraz innych sygnałów płynących z przeprowadzonych badań wstępnych, a szczególnie doświadczeń własnych. Zazwyczaj inspirującymi do podjęcia badań są zjawiska lub procesy nierozpoznane lub, których charakterystyka wskazuje na odstępstwa od oczekiwań ewentualnie ustalonych

norm. Rozpatrywany przez Doktorantkę przypadek to również deterministyczna analiza identyfikująca bezpieczeństwo łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych jako złożonego i wieloetapowego procesu. Zasadniczo przesłankowość podjęcia badań wydaje się być obiektywną jak i przyjęta w tym kontekście koncepcja metodologiczna nie budzi zasadniczych zastrzeżeń. Ewentualna drobna uwaga może dotyczyć bezdyskusyjnego uznania, że uchybienia organizatorskie w procesie budowania systemu bezpieczeństwa łańcucha dostaw są problemem naukowym – nie zawsze tak jest i w przyszłości Doktorantka winna jednoznacznie rozróżniać czym jest problem naukowy od problemu w ogóle, w tym inżynierskiego, technicznego czy wreszcie organizatorskiego.

Poważniejszą uwagą jest natomiast przyjęcie a priori, że bezpieczeństwo łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych w jego warstwie organizacyjnej i systemowej to przedmiot badań z obszaru nauk o bezpieczeństwie. Być może Doktorantka uległa bezkrytycznie niektórym środowiskowym poglądom, które dotyczą procesów rozszerzenia zakresu fenomenu bezpieczeństwa, a tym samym uniwersalizmowi interdyscyplinarności nauk o bezpieczeństwie. Różnica polega jednak na tym, że to często cytowane stwierdzenie jest efektem wieloletnich i żmudnych badań nad bezpieczeństwem natomiast każda rozprawa doktorska jest sprawozdaniem z badań aplikanta, w którym wykazywane są wnioski dostatecznie potwierdzone danymi z badań, a te powinny być przeprowadzone według akceptowalnego konceptu metodologicznego. Podsumowując należy stwierdzić, że Doktorantka dokonała poprawnego przeglądu dorobku w zakresie aksjomatycznych podstaw nauk o bezpieczeństwie, włącznie z utrwalonym w literaturze definiowaniem i klasyfikacją. Jednak brakuje w tych wywodach jednoznacznego (logicznego i korelacyjnego) udowodnienia, że odniesienie badania zagrożeń do liczby pojazdów w ogóle (str. 13, akapit 3.) w kontekście bezpieczeństwa łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych rozumianego podmiotowo (uczestnik łańcucha dostaw - str. 19, akapit 3.) stanowi dostateczną argumentację umieszczenia badań „w obszarze i dziedzinie nauk społecznych i dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie (str.15, akapit 1.). Dodatkowo zaprezentowaną wątpliwość recenzenta o niezachwianych przekonaniach Doktorantki wzmacnia następujące zdanie: *„Stąd też autor w niniejszej rozprawie przedstawił doskonalenie modelu zapewnienia bezpieczeństwa łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych w kontekście zagrożeń dominujących i uważa to za*

słuszne” (str. 14, akapit ostatni). Analizę powyższego zdania przedstawię w części dotyczącej przyjętej koncepcji metodologicznej badań.

Niemniej, pomimo powyższych drobnych i mimo wszystko polemicznych uwag można przyjąć, że Doktorantka dostatecznie odniosła się w swym sprawozdaniu z badań do kwestii przesłankowych recenzowanej rozprawy. Jednocześnie Doktorantka uzasadniła celowość przeprowadzenia badań wstępnych w zaproponowanym modelu, których efektem była między innymi identyfikacja przedmiotu badań i nurtujących problemów badawczych.

3. OCENA MERYTORYCZNA ROZPRAWY

Określona w Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, dyscyplina naukowa, określona mianem nauki o bezpieczeństwie, którą ulokowano w dziedzinie nauk społecznych wskazuje na potrzebę prowadzenia intensywnych badań w redefiniowanym zakresie przedmiotowym w stosunku do poprzednich nauk o obronności i jeszcze wcześniejszych nauk wojskowych.

W aspekcie powyższego oceniam, że opiniowana rozprawa doktorska jest przykładem właściwego podejścia do przedmiotowej sprawy oraz spójnego z istniejącymi w tym zakresie wymaganiami formalnymi. Jej treści są skoncentrowane na poszukiwaniu i wykazywaniu zależności przyczynowo-skutkowych występujących między rozumianym interdyscyplinarnie bezpieczeństwem łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych, a jego przedmiotowym, podmiotowym i procesualnym wymiarem.

Doktorantka w dysertacji prawidłowo dostrzega problem bezpieczeństwa łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych, z punktu widzenia uczestników tego łańcucha jak też jego otoczenia społecznego, w tym innych uczestników ruchu drogowego oraz społeczeństwa narażonego na skutki zakłócenia bezpieczeństwa analizowanego łańcucha dostaw. Każdy łańcuch dostaw stanowi systemowo i celowo wyodrębniony ciąg czynności i podmiotów zwiększających efektywność logistyczną wg wybranego kryterium celu. Wskazana ekonomiczna wykładnia łańcucha dostaw powinna być osiągnięta w warunkach bezpieczeństwa uczestników tego łańcucha. Szczególnego wymiaru to bezpieczeństwo nabiera w

okolicznościach kiedy przedmiotem obrotu towarowego są materiały niebezpieczne. Ich udział w łańcuchu logistycznym zwiększa ryzyko osiągnięcia założonych celów efektywnościowych, jednak kardynalne staje się to kiedy uświadomimy sobie, że skuteczna dostawa i manipulacja materiałami niebezpiecznymi wymaga spełnienia warunku koniecznego jakim jest bezpieczeństwo łańcucha ich dostaw.

Podsumowując tę część recenzji należy wskazać, że problematyka opiniowanej rozprawy odwołuje się do zagadnień oscylujących wokół nauk o bezpieczeństwie, a sam temat i podjęte problemy wydają się być ważkimi i ze względu na zmienność uwarunkowań wskazanej korelacji - dominujące współczesne zagrożenia a bezpieczeństwo łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych - niezmiernie aktualnymi.

4. OCENA KONSTRUKCJI PRACY

Rozdział pierwszy – metodologiczny - ze względu na swój charakter i istotność dla postępowania w ramach przewodu doktorskiego stanowić będzie oddzielny element oceny w niniejszej recenzji.

Doktorant w rozdziale drugim dokonuje próby umiejscowienia podejmowanego zagadnienia bezpieczeństwa łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych w systemie bezpieczeństwa narodowego. Ponadto rozdział ten poświęcony jest prezentacji wyników badań skoncentrowanych na normatywnych wymaganiach wobec materiałów niebezpiecznych, suprastruktury w łańcuchu dostaw oraz odpowiedzialności uczestników łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych.

Rozdział trzeci to wyniki badań nad identyfikacją zagrożeń łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych, które Doktorantka przeprowadziła w latach 2015 – 2021.

W kolejnym rozdziale Doktorantka skoncentrowała się za przybliżeniu założeń zapewnienia bezpieczeństwa łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych, koncentrując się na poszczególnych ogniwach łańcucha dostaw i wchodzących w nie procesów, takich jak: załadunek, magazynowanie, rozładunek i przewóz.

Rozdział piąty, wydaje się, być rozdziałem weryfikującym założenia zapewnienia bezpieczeństwa dostaw materiałów niebezpiecznych, na co wskazuje tytuł rozdziału piątego w rzeczywistości jednak poświęcony jest on uszczegółowieniu założeń z rozdziału czwartego.

Pewne rekomendacje znajdują się natomiast w podrozdziale 5.3. jednak i one raczej odnoszą się do wybranych zmian w aktualnym systemie transportu materiałów niebezpiecznych niż są efektem ewaluacji „modelu” zapewnienia bezpieczeństwa tego transportu.

Dokonując oceny konstrukcji pracy, należy podkreślić, że jest ona konsekwencją przyjętej koncepcji metodologicznej a szczególnie takiego prowadzenia wywodu aby był on zgodny z kolejno przyjętymi szczegółowymi problemami. Tę część zamiaru Doktorantki oceniam pozytywnie, aczkolwiek w subiektywnym podejściu recenzującego rozdział piąty należy uznać raczej za prostą kontynuację wywodu podjętego w rozdziale czwartym niż za prezentację wyników badań polegających na faktycznej ewaluacji modelu. Dodatkowo nie jestem przekonany o zasadności podrozdziału 2.1.1. i 2.2.3. gdyż nie znajduję dla nich związku z przyjętą koncepcją metodologiczną. Niemniej przyjęty podział rozprawy oceniam pozytywnie ze względu na jego konstrukcję odpowiadającą potrzebom rozstrzygnięcia problemu głównego i osiągnięcia założonego celu pracy.

5. OCENA METODOLOGICZNA ROZPRAWY

Doktorantka zaprezentowała zamysł metodologiczny w rozdziale pierwszym. Doktorantka w swej koncepcji, moim zdaniem, odwoływała się czasami do ogólnej idei swoich badań niż dokonywała precyzyjnej redakcji poszczególnych części koncepcji metodologicznej, co powinno jednoznacznie wskazywać, że mamy do czynienia z pracą naukową niż organizatorską. Główny problem (str. 16.) odwołuje się w swej konstrukcji do dwóch elementów a mianowicie do czysto naukowego pytania zadawanego do wybranego wycinka rzeczywistości o prawdziwe determinanty bezpieczeństwa łańcucha dostaw natomiast druga część to czysta niezweryfikowana predykcja - będąca pochodną badań rzeczywistości jednak dotyczy stanów przyszłych niezweryfikowanych. Owszem w ostatnich latach pojawia się tendencja do wymuszania aby proces badawczy zakończył się określonym utylitarnym rozwiązaniem, jednak mam wątpliwości czy dotyczyć to może pracy kwalifikacyjnej w ramach jednoosobowego przewodu doktorskiego. Oczekiwania na wdrożenie wyników są ambitne i godne pochwały jednak zadaniem rozprawy jest taka jej redakcja aby odzwierciedlała ona oryginalne rozwiązanie problemu, ogólną wiedzę aplikanta oraz potwierdziła uzyskanie umiejętności samodzielnego prowadzenia badań w przyszłości.

Na taki właśnie sposób podejścia do badań bardzo mocno wskazuje redakcja celu badań (str. 16.), który odwołuje się jedynie do opracowania organizacyjno-funkcjonalnej koncepcji o bardzo ambitnych założeniach sprecyzowanych w sześciu aspektach, dla których wyznaczono dodatkowo cztery warunki ograniczające. Należy podkreślić, że owszem nie da się tego zrobić bez badań (które nota bene Doktorantka zrealizowała) jednak zapomniała o tym wspomnieć w konstrukcji celu badań. Na marginesie chciałbym dodać, że z moich dotychczasowych doświadczeń w realizacji i recenzji projektów konkursowych wynika, że to raczej praca dla kilku instytucji akademickich, badawczych i administracyjnych z licznymi zespołami badawczymi na kilka lat ciężkiej pracy.

W tym kontekście, bardzo dyskusyjna wydaje się być hipoteza główna, która w skrócie mówi tak: jak opracuje się bardzo złożoną koncepcję zapewnienia bezpieczeństwa to dzięki temu bezpieczeństwo w przyszłości będzie poprawione. Hipoteza naukowa według wielu stanowisk naukowców, powinna być odważna, ambitna a przede wszystkim weryfikowalna, co zapewnia postęp naukowy, weryfikuje dotychczasowe osiągnięcia i przybliża nas do prawdy obiektywnej. Jednak w omawianym przypadku, na gruncie zaprezentowanego sprawozdania z badań wynika, że hipoteza (choć właściwie to ma raczej charakter tezy) jest odważna i ambitna jednak niezweryfikowana, bo co prawda jest część diagnostyczna została w procesie badawczym zweryfikowana jednak w jej część prognostycznej to nadal mamy jedynie z antycypowaną przyszłością. Hipoteza zasadniczo powinna wskazywać rozwiązanie problemu badawczego, a w recenzowanym przypadku chyba raczej go tworzy. Jeżeli celem badań jest koncepcja (o czym mówi również hipoteza) to skąd w sposób materialny wiemy, że ona cokolwiek poprawi w przyszłości?

W recenzowanej dysertacji można doszukać się relacji między tematem pracy, sprecyzowanym celem i problemem badawczym oraz hipotezą, jednak w ocenie recenzenta Doktorantka uległa iluzji założenia poprawnego domniemania Jej niewyartykułowanych intencji przez czytelnika. Rolą Doktoranta jest taka redakcja założeń metodologicznych aby nie było wątpliwości jaki jest obszar badań, jak brzmi precyzyjne zapytanie do badanej części rzeczywistości i jak hipoteza w jej części diagnostycznej i prognostycznej czyni zadość pytaniu zawartemu w problemie badawczym.

Incydentalnie w rozprawie Doktorantka stosuje narrację instrukcyjną, co w mojej ocenie jest nieuzasadnionym poszerzeniem zakresu pracy określonym przez koncepcję

metodologiczną. Sugeruję ponadto w przyszłości, mimo interdyscyplinarności przedmiotu badań, ograniczać wnioski do zakresu wyznaczonego kompetencjami reprezentowanej dyscypliny naukowej. Przykładem wskazującym moim zdaniem na tego typu rozszerzenia jest wniosek 16. (str. 248), który byłby uprawniony na gruncie nauk prawnych, socjologii czy andragogiki jednak nie na gruncie nauk o bezpieczeństwie (chyba, że wynikałoby to z wniosków np. z badań eksperckich).

Pozytywnie należy ocenić dobór metod badawczych zastosowanych w przewodzie, z obszaru metod jakościowych i ilościowych, co należy uznać co do zasady za adekwatne wobec stawianych hipotez.

Dobór literatury dotyczącej przedmiotu badań także jest poprawny i umiejętnie wykorzystany. Również dobór dokumentów źródłowych oraz aktów prawnych jest wystarczający do wiarygodnego przedstawienia kwestii podjętych i rozważanych w rozprawie.

6. UWAGI KOŃCOWE

Prócz uchybień wskazanych we wcześniejszych częściach recenzji do niewątpliwych moim zdaniem zalet recenzowanej rozprawy należy zaliczyć:

- poprawnie zidentyfikowany i zastosowany język problemu (bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo uczestników łańcuch dostaw, istota bezpieczeństwa wewnętrznego państwa itp.);
- trafne ujęcie przyczyn i konsekwencji niesprawności funkcjonowania systemu bezpieczeństwa łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych;
- naświetlenie zagrożeń ograniczających bezpieczne dostawy materiałów niebezpiecznych;
- zaplanowanie, zorganizowanie i wykonanie badań;
- przemyślaną i spójną koncepcję metodologiczną i jej konsekwentne stosowanie oraz umiejętnie wskazywanie zależności treści wyводу z poszczególnymi elementami założeń metodologicznych.

7. KONKLUZJA

W konkluzji pragnę nadmienić, że Doktorantka wywiązała się z postawionych sobie zadań, a odwołując się do formalnych wytycznych determinujących pracą recenzenta należy na poszczególne pytania odpowiedzieć następująco:

- czy praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego - TAK;
- czy Doktorant wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej - TAK;
- czy rozprawa uwiarygodnia umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej - TAK.

W związku z tym, że rozprawa jest samodzielną i oryginalną pracą naukową, Doktorantka wykazała się w niej znawstwem tematu i umiejętnie powiązała elementy merytoryczne z metodologicznymi, stwierdzam, że rozprawa odpowiada warunkom określonym w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.). Uważam ponadto, że pracę można zaliczyć do nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie i tym samym rekomenduję Wysockiej Radzie Dyscypliny Naukowej Nauki o Bezpieczeństwie Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosław Dąbrowskiego rozprawę Pani **mgr inż. Aleksandry PALCZEWSKIEJ nt: *Model zapewnienia bezpieczeństwa łańcucha dostaw materiałów niebezpiecznych w kontekście dominujących zagrożeń*** przyjęcie do dalszego procedowania i proszę o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Jarosław TESKA

dr hab.